

Kapitał w XXI wieku, czyli opowieść o bogactwie i nędzy

Thomas Piketty, *Kapitał w XXI wieku*, przeł. Andrzej Bilik, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2015, s. 749.

„Tak długo, jak dochody klas współczesnego społeczeństwa będą pozostawały poza zasięgiem badania naukowego, niemożliwe będzie napisanie prawdziwej historii gospodarczej i społecznej” (Bouvier, Furet, Gillet, 1965, s. 9).

Pewną odpowiedź na te wyzwania stanowi praca francuskiego ekonomisty Thomasa Piketty’ego przywodząca na myśl swoim tytułem dzieło Karola Marksa, *Kapitał: krytyka ekonomii politycznej*. *Kapitał w XXI wieku* autorstwa Piketty’ego jest dziełem ambitnym o desygnatach położonych na zatrważająco rozległym terenie i horyzoncie czasowym. Stał się on również bestsellerem, o czym świadczy fakt, że został uznany za Biznesową Książkę Roku 2014 według „Financial Times” i McKinsey, a także znalazł się na liście książkowych hitów „New York Timesa” i jest przebojem sprzedażowym wydawnictwa Harvard University Press i Amazona. Jednocześnie Amazon wyliczył, iż czytelnicy *Kapitału XXI wieku* kończą lekturę na 17 stronie (Belka, 2016), co wydaje się prawdopodobne biorąc pod uwagę jego objętość – liczy 749 stron. Praca ta wydaje się zmieniać perspektywę patrzenia na społeczeństwo (skupiając się na najbogatszym procencie ludności), na gospodarkę i na obecne w nich nierówności, które są jednym z największych problemów do rozwiązania w XXI w.

Kapitał w XXI wieku poświęcony jest problemowi podziału dóbr. Piketty śledzi zmiany w tworzeniu i podziale bogactwa od XVIII w. do czasów współczesnych i stara się wysnuć wnioski z tego materiału historycznego dla społeczeństwa oraz państwa obecnie i w przyszłości. Źródła wykorzystane w tej pracy są bardzo bogate, a w dodatku do większości materiału czytelnik ma dostęp za pośrednictwem bazy World Top Incomes Database (WTID), jak też szczegółowego aneksu technicznego również dostępnego w Internecie. Należy podkreślić, iż *Kapitał w XXI wieku* powstał dzięki wieloletniemu programowi ba-

dawczemu Piketty'ego i innych naukowców w ramach WTID. Rezultatem tej pracy jest przeformułowanie tego, co wiemy o ewolucji dochodu i bogactwa (które Piketty zwie kapitałem) w ciągu trzech ostatnich wieków w państwach o wysokim dochodzie. Jest to książka niezwykle erudycyjna, prócz twardej analizy (makro)ekonomicznej, mamy w niej do czynienia z wykorzystaniem elementów koncepcji odnoszących się do biznesu, instytucji, demografii oraz zachowań społecznych. Piketty analizuje pod kątem podziału bogactwa w społeczeństwach sytuację postaci dzieł literackich Honoré de Balzaca i Jane Austen. Jest to interesujący zabieg ze względu na to, że przeżycia bohaterów pokazują problemy ludzi żyjących w warunkach silnych nierówności w czasach drastycznego rozwoju kapitalizmu w XIX w. Autor analizuje jednak nie tylko klasykę, ale również współczesną popkulturę, jak m.in. serial *Dr House* czy *Gotowe na wszystko*.

W centrum badań Piketty'ego mieści się wzrost i udział kapitału w dochodzie narodowym w poszczególnych krajach w długim okresie. Zdaniem autora kiedy współczynnik rentowności kapitału jest większy od stopy wzrostu zwiększa się koncentracja majątku przez najbogatszych, przez co narastają nierówności w społeczeństwie. W jego opinii pierwsze fundamentalne prawo kapitalizmu stanowi, że stosunek kapitału do dochodu jest powiązany z udziałem dochodów z kapitału w dochodzie narodowym, co w pewien sposób pozwala zmierzyć intensywność kapitalizmu w danym społeczeństwie. Piketty odrzuca przekonanie o tym, że w wysoko rozwiniętej gospodarce rynkowej możliwe jest samoczynne niwelowanie nierówności. Drugie fundamentalne prawo kapitalizmu stanowi, że w długim okresie stosunek kapitału do dochodu narodowego jest istotnie powiązany ze stopą oszczędności i stopą wzrostu gospodarczego danego kraju. Wynika z niego, że choćby niewielka zmiana tych stóp może istotnie zwiększyć relację kapitału do dochodu oraz doprowadzić do wzrostu znaczenia bogactwa w danym kraju. Tak też jeśli w danym państwie mamy do czynienia z dużymi oszczędnościami a małym wzrostem gospodarczym to rezultatem tego będzie powiększenie rangi kapitału w gospodarce oraz jego posiadaczy na życie społeczno-polityczne.

Omawiana praca składa się z 16 rozdziałów podzielonych na cztery części oraz z wprowadzenia i wniosków. Pierwsza część, pod tytułem *Dochód i kapitał*, wprowadza podstawowe pojęcia dochodu narodowego, kapitału i stosunku kapitału do dochodu. Analizie poddano również ewolucję wzrostu ludności i produkcji od XVIII w. Część druga *Dynamika stosunku kapitału do dochodu* dostarcza informacji o tym,

jak przedstawia się w początkach XXI w. kwestia długoterminowej transformacji stosunku kapitału do dochodu oraz globalnego podziału dochodu narodowego pomiędzy dochodami z kapitału a dochodami z pracy. Część trzecia, zatytułowana Struktura nierówności, analizuje dynamikę historii nierówności podziału dochodów z pracy i kapitału, jak również ewolucję dziedziczenia w dłuższej perspektywie czasowej. Ponadto prognozuje ona możliwy kierunek zmian struktury majątków w XXI w. W części czwartej Uregulowanie kapitału w XXI wieku autor odpowiada na leninowskie pytanie „co robić?”. Jego założeniem jest „wyprowadzenie wniosków politycznych i normatywnych” z wcześniejszych części oraz zasugerowanie propozycji wyjścia z klinczu nierówności z jakim mamy do czynienia w XXI w. Piketty pokazuje czym współcześnie winno być państwo socjalne, przedstawia założenia progresywnego podatku dochodowego oraz progresywnego podatku od kapitału, który jest jego zdaniem idealnym narzędziem w porównaniu z chińską kontrolą kapitałów, imigracją czy powrotem do protekcjonizmu.

Struktura pracy jest przejrzysta, tytuł dobrze oddaje jej treść, choć mogą pojawić się stwierdzenia, że wnikając w strukturę kapitału w XVIII, XIX czy XX w. należałoby odnieść się do tego w tytule – autor niniejszej recenzji podziela jednak twierdzenie Marcina Kuli, że poznanie jedynie dawnych lub jedynie współczesnych aspektów jakiegokolwiek zjawiska jest poznaniem niepełnym, a może nawet deformującym jego obraz (Kula, 2013). Logiczny wywód teoretyczny i prawidłowa rekonstrukcja historycznych struktur pozwoliły autorowi rozszyfrować jedną z największych bolączek XXI wieku: w jaki sposób podjąć walkę z nierównościami społecznymi. Przyjęty przez autora schemat analizy teoretycznej i historycznej, składający się z czterech części należy ocenić za udany i rzeczowy. Do mankamentów pracy należy zaliczyć przedstawianie części zagadnień na podstawie kwestionowanych przez niektórych danych np. dotyczących skali nierówności w Wielkiej Brytanii (Giles, 2014; Feldstein, 2014), a także brak indeksu rzeczowego i bibliografii (jest dostępna w Internecie). W mojej ocenie wadą Kapitału w XXI wieku są liczne powtórzenia (m.in. dotyczące podstawowych praw kapitalizmu, Piketty, 2015, s. 440-559), co może znużyć czytelnika. Autor niniejszej recenzji jako latynoamerykanista nie może przemilczeć pobieżnego i nie zawsze ukazującego clou problemu omówienia casusów z Ameryki Łacińskiej ograniczających się do Kolumbii i Argentyny (Piketty, 2015, s. 401-406). Wystarczy wspomnieć zbyt skrótowe przedstawienie jednego z najbogatszych ludzi

świata, Carlosa Slima, meksykańskiego przedsiębiorcy i magnata telekomunikacyjnego (Piketty, 2015, s. 542, 548-549), a przecież przykład prywatyzacyjny Telmexu wydaje się być niezwykle istotny dla liberalizacji gospodarki i roli kapitału w krajach nie-Zachodu. Należy stwierdzić, że niektóre państwa latynoamerykańskie dysponowały stosunkowo dużym kapitałem, m.in. Argentyna (w I połowie XX w.) czy też Wenezuela (lata 70. XX w.).

Reasumując, omawiana publikacja jest starannie przygotowana, dobrze napisana oraz sprawnie i logicznie skomponowana i zredagowana. Stanowi ona oryginalne ujęcie problemu postawionego w tytule. Wskazane wcześniej wątpliwości co do interpretacji niektórych danych, nie są zarzutami, a pokazują, że nauki społeczne nie są systemem zerowyjendkowym. Istnieje wiele interpretacji, które można znaleźć w innych publikacjach. Pracę Piketty'ego polecam czytelnikom zainteresowanym pogłębianiem wiedzy z zakresu ekonomii politycznej, i wszystkim, którzy chcieliby dowiedzieć się więcej o istocie współczesnych nierówności. Choć nie jestem tak stanowczy, jak Jerzy Hausner, który twierdzi, że nieznamość tej pracy intelektualnie dyskwalifikuje, to z całą pewnością mogę zarekomendować tę pozycję jako erudycyjną opowieść o podziale bogactwa i dochodu w sytym świecie Północy.

BIBLIOGRAFIA

- Belka M., Kolejne pokolenia najpewniej będą miały znacznie gorzej, 10.06.2016, <http://wiadomosci.dziennik.pl/opinie/artykuly/523173,krotka-lekcja-ekonomii-dla-niezaawansowanych-marek-belka-wywiad-dgp-kolejne-pokolenia-beda-mialy-gorzej.html>, 27.06.2016.
- Bouvier J., Furet F., Gillet M. (1965), *Le mouvement du profit en France au XIXe siècle*, Mouton, Paris.
- Giles C., Piketty findings undercut by errors, 23.05.2014, <http://www.ft.com/cms/s/2/e1f343ca-e281-11e3-89fd-00144feabdco.html#axzz4CsSvHfvg>, 28.06.2014.
- Martin Feldstein, Piketty's Numbers Don't Add Up, 14.05.2014, <http://www.wsj.com/articles/SB10001424052702304081804579557664176917086>, 14.05.2014.
- Kula M. (2013), Historia nie dzieli się na „dawniej” i „dziś”, wystąpienie na konferencji Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego pt. „Polska szkoła

socjologii historycznej i historii gospodarczej: Witold Kula, Marian Małowist”, 11.06.2013, zapis stenograficzny, www.pte.pl/pliki/2/6/stenogram%20kula%20malowist1.docx, 22.06.2016.

Piketty T. (2015), *Kapitał w XXI wieku*, przeł. Andrzej Bilik, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa.

NOTA O AUTORZE

Tomasz Rudowski [tmrudowski@gmail.com] – latynoamerykani-
sta, absolwent studiów I i II stopnia stosunków międzynarodowych
(ISM UW) oraz studiów II stopnia kulturoznawstwa Ameryki Łaciń-
skiej (CESLA UW). Doktorant na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk
Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Zainteresowania badaw-
cze koncentrują się wokół problematyki krajów rozwijających się; te-
matyki rozwoju i modernizacji; zagadnień nauk politycznych na styku
polityki, władzy, gospodarki i kwestii wykluczenia.

Dla autorów

Dla autorów

REFLEKSJE są pismem naukowym studentów i doktorantów Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jedynym kryterium oceny tekstów nadsyłanych do publikacji jest ich wartość merytoryczna w kontekście tematów przewodnich danego numeru pisma. Łamy pisma są otwarte dla autorów z wszystkich ośrodków naukowych.

Informacje na temat obszarów tematycznych kolejnych numerów znajdują się na stronie internetowej <http://refleksje.edu.pl>. Jesteśmy otwarci na różnorodne formy publikacji: artykuły naukowe, eseje, recenzje książek, wywiady, relacje z wydarzeń naukowych oraz tłumaczenia.

PODSTAWOWE WYMOGI REDAKCYJNE

1. Teksty przyjmujemy wyłącznie w formie elektronicznej, w formacie Microsoft Word (DOC, DOCX). Należy je kierować na adres e-mail: refleksje@amu.edu.pl.
2. Objętość artykułu naukowego, eseju lub tłumaczenia (wraz z notą o autorze, streszczeniami w języku polskim i angielskim oraz bibliografią) nie powinna przekraczać 15 stron znormalizowanego maszynopisu (1800 znaków na stronie). Objętość recenzji i relacji nie powinna przekraczać 5 stron znormalizowanego maszynopisu.
3. W przypadku tłumaczeń konieczne jest przedstawienie zgody autora tekstu oryginalnego na dokonanie przekładu oraz na jego publikację. Do tłumaczenia należy załączyć również tekst oryginalny z pełną informacją bibliograficzną. W przypadku wywiadu należy przedstawić informację o autoryzacji tekstu.
4. Do każdego tekstu należy załączyć następujące informacje:
 - pełne imię i nazwisko;
 - stopień lub tytuł naukowy;
 - reprezentowaną instytucję naukową;

- adres korespondencyjny wraz z numerem telefonu i adresem e-mail;
 - notę biograficzną (maks. 500 znaków);
 - w przypadku artykułu naukowego lub eseju: streszczenie w języku polskim oraz streszczenie w języku angielskim wraz z tytułem (maks. 800 znaków każde).
5. Przypisy powinny być przygotowane w systemie „oksfordzkim”, np. (Barber, 2003, s. 10). W przypadku cytowania prac tego samego autora wydanych w tym samym roku, w przypisie należy dodać kolejne litery alfabetu, np. (Barber, 2003a), (Barber, 2003b) itd. Przypisy wyjaśniające powinny znajdować się na dole strony.
 6. Pozycje bibliograficzne powinny być sporządzone według następującego wzoru:
 - nazwisko autora, inicjał imienia, rok wydania (w nawiasie okrągłym), tytuł pracy, miejsce wydania;
 - w przypadku czasopism należy podać: tytuł, rok, numer strony.

Pełne wymagania redakcyjne znajdują się na stronie internetowej <http://refleksje.edu.pl>. Teksty niespełniające wymogów technicznych będą odsyłane autorom z prośbą o dokonanie poprawek.

Zapraszamy do współpracy!